

שבת 21 מרץ 2015 15:26

[הצטרפות ל-VIP](#)
[עו"ד תמר פרוש](#) | [תגובות](#) | [מכון חרום](#)
[עוד מבט לפרשת בני שמואל](#)

זיכרון לא כוזב

שמואל. ראשית הודאה [צילום: פלאש 90]

בית המשפט העליון קובע, כי קיימים זיכרונות מודחקים של טראומה בדמות עבירות מין, אך מדגיש שההרשעה אינה רק על-פי הזיכרון אלא גם על בסיס ראיות תומכות

[< רקע: התשתית העובדתית](#)
[< הערעור בבית המשפט העליון](#)

[איציק וולף האב שאנס את בתו ייכלא ב-31 בדצמבר](#)

רשימות קודמות

▪ [ילדים שומרי סוד](#)

▪ [שתיקת האימהות](#)

אומנם התעורר בעקבות חלום, אך הוא היה זיכרון אמיתי, כך קבע בית המשפט העליון גם על סמך ראיות נוספות.

עם זאת אין להתעלם מהייחודיות של המקרה, המעורר, ולא בפעם הראשונה, את סוגיית קבילותם של זיכרונות מודחקים, וכפי שביטא זאת בית המשפט: "המקרה דנא הוא מקרה יוצא דופן, ייחודי, מורכב ורגיש. עלינו, שופטים בשר ודם החשופים לטעויות, מוטלת החובה והאחריות לפסוק בו, כמו במקרים אחרים, רק על-פי הראיות שלפנינו ולא לפי תחושות, השערות או רגשות".

[רקע: התשתית העובדתית](#)

ורד היא הצעירה מבין שלוש בנות. בילדותה הייתה תלמידה מחוננת, אך אחר כך החלה להידרדר בלימודיה עד שבכיתה ט' הפסיקה ללמוד. בגיל 11 סבלה מהתקפי חרדה. הם נעלמו לאחר כמה חודשים והתחדשו בגיל 15. מגיל 16 החלה ורד לקבל טיפול פסיכולוגי שלווה בנטילת תרופות פסיכיאטריות ונמשך כשש שנים. בהיותה כבת 22 עברה ורד להתגרר בניו-יורק, שם שהתה כמעט ארבע שנים.

באוקטובר 1999, בעת שהייתה ורד בת 23, התעוררה מחלום שבו חלמה, כי היא מקיימת יחסי מין עם אביה. באותו רגע ניעור בה זיכרון בנוגע למעשים מיניים שביצע בה אביה בילדותה. ההזכרות במעשים המיניים גרמה לה לתגובות פיזיות ונפשיות קשות, שהובילו

אותה לקבלת טיפול פסיכולוגי בניו-יורק.

לאחר אותו חלום, והזיכרון שעלה, הטיחה ורד באביה ובמשפחתה את טענותיה בנוגע למעשים המיניים. האב הכחיש את הטענות נגדו וטען שורד בדתה אותן על-רקע בעיותיה הנפשיות. בתחילה המשפחה לא תמכה בורד, אך אחר כך זכתה ורד לאמון המשפחה. בעקבות חשיפת המעשים ההורים התגרשו.

שלוש שנים לאחר שחלמה את החלום, בשנת 2002, כששבה לישראל, הגישה ורד תלונה במטרה נגד אביה. תלונתה הובילה לכתב אישום ולמשפט שהתגלגל בערכאות השונות עד שניתן פסק הדין שדחה את הערעור, בספטמבר 2014.

הערעור בבית המשפט העליון

"הזיכרון היה אמיתי" (צילום אילוסטרציה: AP)

ראיות נוספות

בית המשפט לא הסתפק בתמונת הסימפטומים שהיו לוורד וקבע, כי יש ראיות נוספות התומכות באמינות זיכרונה. אחת הראיות היא קטע שכתבה המתלוננת ביומנה עוד ב-1997. ראייה נוספת היא תשובתו של בני שמואל לשאלת אחותה של ורד אם האשמותיה של ורד הן אמת. בית המשפט קבע, כי תשובתו, "אני לא בטוח במאה אחוז", היא ראשיתה של הודאה. ראייה נוספת מצא בית המשפט בשקרים שמסר שמואל בעדותו, שהופרכו בשורה של עדויות מהימנות אחרות

בית המשפט העליון דחה את ערעורו של בני שמואל על הרשעתו בביצוע עבירות מין רבות בבתו בעת שהייתה כבת 10-11. לפי עדותה, של ורד המעשים אומנם החלו עוד כשהייתה בת 3, אך הם התיישנו, ועל כן אביה לא הורשע בהם. ורד העידה, כי המעשים פסקו כשמלאו לה 11 שנים, לאחר שקיבלה את המחזור החודשי.

בפסק הדין עמד בית המשפט העליון על המחלוקת העמוקה בין המומחים בתחום באשר לשאלה אם אפשר שזיכרון טראומטי יודחק במשך שנים ארוכות, עד כדי שיכחה, ובהמשך יצוף ויהפוך נגיש למודעותו של קורבן העבירה, או שמא מקרים אלה אינם אלא מצבים שבהם "נוצר" הזיכרון בתהליך מאוחר, דהיינו: מדובר בזיכרון כוזב שאינו משקף אירועים שהתרחשו.

לפי המומחים הדוגלים בתיאוריה של הדחקה

ואובדן זיכרון מלא, זיכרונות של חוויות טראומטיות עשויים להיות "מאוחסנים" במוח במקום שאינו נגיש להכרה המודעת של קורבן הטראומה. זיכרונות אלה נשארים מפורטים ואינם "ניזוקים" בשל ההדחקה. הסיכוי להתרחשות תופעות אלה, לרבות שיכחה מלאה, גובר כשמדובר בטראומה חוזרת ונשנית, כשמדובר באירוע שנגרם במכוון על-ידי בן אדם אחר, כשמדובר בילדים, וככל שהנפגע רוחש אמון רב יותר בפוגע ותלוי בו יותר. בקרב חוקרי טראומה מקובלת הדעה, כי זיכרון טראומטי שונה מזיכרון רגיל וכי לנפגעי טראומה רבים יש זיכרון סנסורי-מוטורי של האירוע, גם אם הזיכרון הטראומטי עצמו אינו נגיש להכרתו המודעת.

בפסיקה קודמת קבע בית המשפט, כי התופעה של זיכרונות מודחקים הוכרה כבר במשפט הישראלי וכי השאלה איננה של קבילות הזיכרון, אלא של המשקל שראוי לייחס לו. כלומר: אפשר להרשיע נאשם בעבירות מין על בסיס זיכרון מודחק של הקורבן, ובלבד שבחינת עדותו של הקורבן תיעשה בזהירות יתרה.

בתיקים מסוג זה, ההנחה היא שהמתלוננת מאמינה שהמעשים בוצעו בה והחשש איננו מפני עלילת שווא, אלא מפני הרשעה שיסודה בזיכרון שאינו משקף אירוע שהתרחש במציאות. לפיכך ייחודם של תיקים אלה בבחינה שהם מצריכים את בית המשפט לערוך באשר לאמינות הזיכרון המודחק, לצד בחינת מהימנות בעל הזיכרון.

בית המשפט העליון ציין, כי הרכב השופטים שישב בבית המשפט המחוזי נתן אמון מלא בעדותה של ורד וקבע שאין מקום להתערבות בפסק דינו של המחוזי. השופטים במחוזי מצאו אותנטיות רבה בתיאורים שמסרה ורד, תיאורים פיזיים של המעשים שביצע בה אביה ותיאור תחושותיה בעת ביצוע המעשים, תיאורי מחנק, גועל, תחושות הקאה וריח רע, שחוותה במהלך המעשים ולאחריהם. ורד ענתה בהרחבה על השאלות שנשאלה ולא היססה למסור מידע שעלול היה לפגוע באמינותה או לציירה באור שלילי. בית המשפט ציין, שצפה בקלטת העימות בין ורד לאביה והתרשם מהאותנטיות של רגשותיה.

לעניין עדויות המומחים, בית המשפט העליון סבר, כמו בית המשפט המחוזי, שהיה מקום לבכר את חוות דעת מומחי התביעה על פני חוות דעת המומחים מטעם ההגנה. המומחים מטעם התביעה - פרופ' אלי זומר, ד"ר צביה זליגמן וענת גור - הם שלושתם מטפלים שתחום התמחותם ועיסוקם היום-יומי הוא נפגעות שחוו תקיפה מינית בילדותן. מומחים אלה מצאו, כי חומר הראיות מעלה תמונת סימפטומים מובהקת האופיינית לנפגעות תקיפה מינית ממושכת בילדות.

אל מול חוות דעתם של מומחי התביעה הובאה חוות דעתו של פרופ' יונתן גושן, איש אקדמיה, מומחה לסטטיסטיקה ולשיטות מחקר, הנעדר התמחות בתחום הטראומה או הזיכרון הטראומטי. בית המשפט דחה גם את חוות דעתה של ד"ר אורלי קאמפף-שרף, מומחית נוספת מטעם ההגנה. נקבע שהיא אומנם פסיכולוגית קלינית ונירו-פסיכולוגית, המתמחה בתחום הטראומה ומגיעה מהזירה הטיפולית, אולם התמחותה אינה בתחום הזיכרון הטראומטי, והידע שהציגה בנושא זיכרונות שווא נשאב בעיקרו ממקורות מחקרניים שונים ולא תמיד עדכניים.

מומחי התביעה הסבירו, כי הסימפטומים שמהם סבלה ורד לפני שעלה הזיכרון הטראומטי, הם אינדיקציה להיותה קורבן לגילוי עריות, כמו הרגשת חוסר הנוחות שהרגישה ורד ביחס ליחסיה עם אביה, חלומות שחלמה בעבר וגם דברים שאירעו במהלך חייה. לדוגמה, הידרדרות פתאומית בלימודים, התנהגות מינית בלתי מובחנת, התקפי חרדה, קשיי שינה ועוד.

על סמך חוות דעתם של המומחים מטעם התביעה נקבע, כי הסימפטומים האמורים נותנים תמונה כוללת האופיינית לנפגעות תקיפה מינית ממושכת בילדות מידי אדם קרוב. עוד העידו מומחי התביעה, כי תגובתה של ורד לחלום אינה תואמת מקרים של זיכרון כוזב. בית המשפט קבע, כי מומחי ההגנה לא הצליחו לספק הסבר חלופי סביר לתמונת הסימפטומים שמהם סבלה המתלוננת וגם לא הצליחו לבסס די הצורך את הטענה באשר ליצירת זיכרון כוזב בעקבות סוגסטיה.

בית המשפט לא הסתפק בתמונת הסימפטומים שהיו לוורד וקבע, כי יש ראיות נוספות התומכות באמינות זיכרונה. אחת הראיות היא קטע שכתבה המתלוננת ביומנה עוד ב-1997, בהיותה בת 21, שכותרתו "למה?", ובו כתבה: "למה אני חושבת שהיה משהו עם אבא שלי כשהייתי קטנה?". ראייה זו מלמדת שהזיכרונות שהציפו את ורד לאחר שחלמה את החלום לא נוצרו יש מאין, ועוד קודם לכן הייתה לה התמודדות פנימית עם זיכרונותיה.

ראיה נוספת היא תשובתו של בני שמואל לשאלת אחותה של ורד אם האשמותיה של ורד הן אמת. בית המשפט קבע, כי תשובתו, "אני לא בטוח במאה אחוז", היא ראשיתה של הודאה. ראיה נוספת מצא בית המשפט בשקרים שמסר שמואל בעדותו, שהופרכו בשורה של עדויות מהימנות אחרות.

בעקבות פסק הדין, אנשי מדע מתחום הפסיכולוגיה פרסמו בתקשורת גילויי דעת בנושא, גם כאלה המתנגדים לביסוס הרשעה על זיכרונות מודחקים וגם כאלה המצדדים באמינותם של זיכרונות כאלה. דומה שהפולמוס בדבר תקפותם של זיכרונות מודחקים עדיין שריר וקיים.

מפסיקתו האחרונה של בית המשפט העליון בעניין זה עולה, כי מטבע הדברים התופעה של זיכרונות מודחקים אינה ניתנת להוכחה אמפירית, אך במישור המשפטי המחלוקת הוכרעה. המשפט הישראלי הכיר בתופעה של זיכרונות מודחקים, הם קבילים כראיה ואפשר לבסס עליהם הרשעה בפלילים.

▪ פורסם במקור: נקודת מפגש - עיתון לקהילה המקצועית העוסקת בילדים נפגעי התעללות והזנחה (גיליון 8, טבת תשע"ה, ינואר 2015)

1. ע"פ 3958/08 בני שמואל נ' מדינת ישראל.

עו"ד תמר פרוש

תאריך: 20/03/2015 | עודכן: 20/03/2015

להצטרפות הקלק כאן

מועדון VIP

רשימות קודמות

▪ 10 עובדות על חלומות

1. המצאות חשובות רבות הומצאו בעקבות חלומות שנתנו להם השראה. למשל: מכונת התפירה, הטבלה המחזורית של היסודות הכימיים, ואפילו...גוגל.

20/03/2015 | [מעייין כפיר](#) | כתבות

▪ באו לקלל ויצאו מברכים

השבוע מדינת ישראל חוותה את סיפור בלעם גרסת המאה ה-21. באו לקלל ויצאו מברכים.

20/03/2015 | [טובה ספרא](#) | כתבות

▪ לנו הם מוכרים שלום, אבל מה הם אומרים בינם לבין עצמו

כדי להכיר את הלכי הרוח האמיתיים שמניעים את "הפרטנר הפלשתיני" למו"מ המדיני חובה על כל אחד ואחד מאיתנו, ובעיקר על המנהיגות הישראלית, להקשיב למה שהפלשתינים אומרים בינם לבין עצמם, למסרים המוטמעים אצלם, למטבעות הלשון, לחזון אותו הם רואים

19/03/2015 | [כתב העת ריבונות](#) | כתבות

▪ אין צורך לחשוש ממתקפת גרעין אירנית

האם ישראל צריכה לחשוש ממתקפה אטומית אירנית עליה שתגרום נזק חמור והרוגים רבים, או אולי המצב הפוך ואירן היא זו שצריכה לחיות בבהלת-תמיד מפני תקיפה ישראלית קשה על טהרן, שבה יהיו נפגעים רבים מאוד. שאלה זו צריכה לעמוד על הפרק בעקבות המידע על כמות

19/03/2015 | [עמי דור-און](#) | כתבות